

Формирование личностных смыслов должно иметь результатом придание смысла учению и получению профессии в целом.

М.В.Рудь

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ

Автор рассматривает сущность, содержание, а также наиболее важные проблемы гражданского воспитания в современном обществе.

The author investigates the essence and the most important problems of citizenship education in the modern society.

Полікультурне суспільство є результатом природного й закономірного процесу еволюції людської цивілізації. На підтвердження сказаного достатньо окреслити ряд таких загальних моментів.

Одне покоління, якщо уявити його відірваним від попередніх поколінь, а тим самим і від культурних традицій, не буде нацією. У процесі спільного буття людей у певних соціальних умовах, протягом життя багатьох поколінь напрацьовується соціальний досвід, що виявляється у виробничій, соціально-політичній та інших формах людської діяльності [1,14].

У самому соціальному середовищі проживання етносу відбуваються зміни, змінюється також і оточення, відносини з сусідами й таке інше. У процесі всіх цих ускладнень змінюється й народ. Етнос постійно виробляє свої методи й прийоми адаптації до цих змін або протистояння їм, а то й пристосовує їх до своїх інтересів і потреб. Головна мета цих методів і прийомів, правил поведінки й соціальної організації – самозахист, самозбереження етносу як цілісної системи. У своїй сукупності всі ці сторони життя й створюють специфічну етнічну або національну культуру, основним завданням якої

є забезпечення виживання й розвитку нації як носія цієї культури.

Зазначені вище загальні історичні закономірності актуалізують проблематику дослідження. У суспільно-історичному плані громадянськість є продуктом і наслідком соціально-економічних і духовних процесів. Поняття громадянськості як логічно оформлена загальна ідея має в українському менталітеті давню історію й пов'язана з фактом споконвічного прагнення українців до власної державності. Відродження в сучасному українському суспільстві установок на громадянськість свідчить про наявність у ньому особливостей реактивації (відновлення громадянськості) [2,168].

Окреслені вище найбільш загальні обставини розв'язання проблеми громадянського виховання в полікультурному просторі визначають й інші, не менш важливі проблеми [3,3].

По-перше, сучасні умови соціально-політичної й економічної нестабільності нашого суспільства потребують мобілізації всіх його засобів і можливостей, у тому числі і його соціальних інститутів (насамперед школи) для зняття й попередження в майбутньому соціальної напруженості, а також відчуження особистості від держави, інститутів влади, цінностей суспільного буття.

По-друге, процеси демократизації й гласності практично вперше за всю історію національної школи створюють реальні передумови й можливості для розвитку дійсно ефективної системи громадянського виховання на основі традицій і педагогічних законів свого етносу, безпосереднього прилучення школярів до життя українського суспільства через розвиток їхніх справді громадянських почуттів.

По-третє, забуття в недавньому минулому гуманістичних початків існуючого життя й дискредитація багатьох моральних і соціальних цінностей потребує соціально-педагогічної інтерпретації цінностей на основі їх загальнолюдських, національних і особистісних пріоритетів.

По-четверте, громадянське становлення особистості в полікультурних умовах здійснюється сьогодні переважно поза школою під впливом соціальних процесів, викликаних демократичними суспільними перетвореннями. Зараз масова школа в основному спирається на випадкові тенденції процесів національної демократизації, що стрімко розвиваються. Наслідком усього цього є подальше послаблення виховних функцій школи, соціального впливу на громадянську свідомість і поведінку молоді, поглиблення морального й правового нігілізму та інфантилізму.

На сучасному етапі розвитку педагогічних ідей формування громадянськості, громадянських якостей, різні аспекти процесу їх формування опрацьовують Д.Дорошенко, О.Ковальчук, В.Кузь, Ю.Руденко, Є.Сявакко, М.Стельмахович та інші. До аналізу зазначених проблем долучилися вчені близького зарубіжжя, зокрема Г.Анісімова, А.Апохін, М.Матіс, Т.Рюлькер. Положення статті ґрунтуються і на праці педагогів, які досліджували регіональні аспекти обраної проблеми або торкалися їх, - М.Дарманського, В.Курила, О.Мазуркевич, С.Савченка.

Спираючись на принцип полікультурності виховання й виходячи з регіональних особливостей, формування громадянської свідомості у світлі глобального полікультурного виховання включає чотири рівні: всезагальний (глобальний), загальний (державний), регіональний (місцевий) і індивідуальний (особистісний). У той час як загальне (державне) громадянське виховання містить перший, другий і третій рівні, реалізовані в особистості, з акцентом на другому; регіональне (місцеве) громадянське виховання вміщує також усі три рівні, але з акцентом на третьому, тобто заснованому на регіональних і місцевих особливостях [4,4].

Отже, "полікультурне громадянське виховання виходить з фундаментального методичного принципу, який проголошує, що в усіх і в кожного є своя культура як стиль життя, як сукупність менталітету, традицій, аргю, акценту, діалекту, стилю одягу й зачіски, кухні, правил поведінки,

пісень, наспівів, сказань, літератури, символів, родинно-статевих і фізичних даних, стосунків, моральних і естетичних цінностей, громадянської освіти й виховання, трудових навичок, віри; тільки вона – культура – різна. Не гарна й погана, висока й низька, повноцінна й неповноцінна, розвинута й нерозвинута, цивілізована й примітивна, а різна, не схожа одна на іншу, що має свої переваги й недоліки, плюси й мінуси, сильні й слабкі сторони” [4,3].

Таким чином, поняття “полікультурне громадянське виховання” зводиться до інтеграції й зберігання культурної самобутності особистості, і регіональним школам варто розробити програми, засновані на державних стандартах, що формують в учнів міжкультурну компетентність і сприяють швидкому й безболісному включенню в громадське життя в умовах полікультурного регіону.

Іншими словами, полікультурне виховання учнів загальноосвітньої школи – це така організація і зміст навчально-виховного процесу, життя й діяльності учнів, взаємин, яка забезпечує ознайомлення з культурою народів, що живуть в одній країні, районі; створення умов для почуття довіри й солідарності, уміння взаємодіяти.

Таким чином, полікультурне виховання не заперечує національного, і разом вони розглядаються як органічні складові єдиного процесу, що забезпечує більш глибоке освоєння й розуміння як національних, так і загальнолюдських моральних цінностей [4,4].

Сучасна мета полікультурного громадянського виховання – сприяти за допомогою школи й інших освітніх інститутів, сім’ї й громадських організацій створенню в Україні демократичної держави, що характеризується:

- толерантністю поглядів, суджень, людей;
- визнанням і розвитком культурного плюралізму в суспільстві;
- рівними правами, обов’язками й можливостями для всіх громадян;

- ефективною участю всіх і кожного в прийнятті всіх рішень, що стосуються як особистого життя людини, так і життя полікультурного суспільства;
- справедливістю для всіх і кожного;
- свободою вибору;
- повагою до рішень більшості й захистом прав меншості;
- повагою до права вільного вибору людиною своїх культурних ідентичностей;
- досконалим знанням української мови й повагою до української культури поряд з національною мовою й культурою.

Полікультурне громадянське виховання – це засіб протистояти расизму, забобонам, ксенофобії, упередженості, етноцентризму, ненависті, заснованій на культурних розбіжностях.

Тому сьогодні залишаються досить актуальними ті аспекти проблеми формування громадянських якостей особистості, що пов'язані з розробкою змісту громадянського виховання у зв'язку з перетвореннями в соціально-економічній, духовній галузях життя полікультурного суспільства; формуванням громадянських якостей дітей безпосередньо в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи і, тим більше, в умовах певного полікультурного регіону.

Література

1. Васильев Н.И. Педагогические условия формирования и развития гражданских качеств старшеклассников. – Якутск, 1995. – 180 с.
2. Філіна А.П. Деякі аспекти виховання молоді в умовах побудови незалежної української держави // Київський інститут культури: Зб. наук. праць. – К., 1994. – Вип. 2. – С. 168 – 171.
3. Кремень В. Формування особистості в умовах розвитку української державності // Освіта. – 1999. – 24 грудня – 5 січня.
4. Матис Н. Образование в поликультурном обществе // Социально-экономические проблемы образования в

Западно-Сибирском регионе России. – 1996. – № 1. – С. 18 – 47.

5. Полікультурна освіта в Україні // Завуч. – 1999. – № 29. – С. 3 – 4.

Т.Ф.Калініченко

АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ВІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ НОВІТНІМИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИМИ ПЕДАГОГІЧНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

В статтє сопоставляються идеи теории свободного воспитания и принципы новейших ° личносно ориентированных педагогических технологий организации воспитания подрастающего поколения.

This article a reveals of free upbringing ideas and investigation the principles modern pedagogic technology of personally oriented approach to organization of upbringing of youth.

Закріплення Основним законом України прав кожної людини на „свободу світогляду”, „свободу творчості, захист інтелектуальної власності, моральних інтересів” посилює соціальну значущість освіти. Перед сучасною національною освітньою галуззю поставлена мета: виховання особистості всебічно розвинутої, соціально активної і творчої. В цьому контексті цікава думка І.Зязюна про неспроможність ідеї всебічного розвитку особистості: „Кожний має право на розвиток тієї сфери своєї індивідуальності, до якої в нього лежить душа” [3,8]. Тому основне завдання виховання академік визначає як формування в школярів здатності до реалізації своїх задатків і саморозвитку себе як особистості.

З нашої точки зору, формування соціально активної творчої особистості потребує реорганізації навчально-виховного процесу в напрямку створення оптимальних умов для природного саморозгортання потенційних можливостей кожного його учасника. Такі умови можуть бути реалізовані при втіленні в практику сучасної загальноосвітньої школи ідей вільного виховання особистості, зокрема: